

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ CLASSIFICATION OF RELIGIOUS TOURISM

Визначено 12 критеріїв функціонування релігійного туризму, серед яких "Наявність і тривалість вільного часу", "Рівень духовного розвитку", "Фінансові можливості", "Напрямок (спрямованість) туристичних потоків", "Стан здоров'я", "Часові характеристики", "Територіальне охоплення", "Ступінь організованості", "Форма участі (кількість учасників)", "Демографічний і соціальний склад учасників подорожі", "Засіб пересування", "Тип маршруту". На основі запропонованих критеріїв розроблено структурно-логічну модель, яка відображає форми і категорії релігійного туризму.

There are 12 criteria defined for functioning of religious tourism, such as "Availability and duration of free time", "Level of spiritual development", "Financial capacities", "Direction of tourist traffic", "Health condition", "Temporal characteristics", "Spatial span", "Organisation level", "Participation form (number of participants)", "Demographic and social composition of participants", "Transportation means", and "Route type". The criteria were used to develop a structural-logical model reflecting forms and categories of religious tourism.

Постановка проблеми. Серед численної кількості видів туризму, які виділяють у науковій літературі, можна зустріти релігійний туризм. Цей вид є чи не найдавнішим, якщо врахувати тут і паломництво, оскільки протягом усього історичного періоду для людей властиво відвідання і поклоніння святим місцям. На сьогоднішній день релігійний туризм набуває нової хвилі піднесення. Свідченням цього є намагання і Церкви, і держави організувати релігійно-туристичну діяльність, як наприклад, створення Патріаршого Паломницького Центру УГКЦ, про що зазначає радник Голови Державної служби туризму і курортів України Дмитро Мироненко у інтерв'ю, опублікованому в бюлетені «Собор» (№4, вересень 2009). Власне тому розробка теоретичної і методичної бази релігійного туризму має надзвичайно важливе значення.

Актуальність дослідження. У зв'язку із помітним зростанням кількості відвідувачів сакральних об'єктів як у світі (прогнозується за даними ЮНВТО, що станом на 2020 р. кількість осіб становитиме 1.6 мільярдів), так і на території України, виникає потреба підготовки і реалізації сакрально-туристичної продукції у вигляді картографічного матеріалу, буклетів, книг, відеоматеріалів і т.п. Така робота вимагає докладного обґрунтованого дослідження, пов'язаного із збором різноманітної інформації про сакральні об'єкти. Це дослідження повинно бути грамотно організовано, методично правильно виконано і безпосередньо базуватися на теоретичному підґрунті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі залишаються дискусійними питання, пов'язані із визначенням класифікаційних ознак при виділенні різноманітних видів і форм туризму. На міжнародному рівні відповідно до класифікації, прийнятої ЮНВТО [3], розрізняють: типи туризму: внутрішній, в'їзний, виїзний; категорії: в межах країни, національний і міжнародний; форми.

В.Ф. Кифяк [2, с. 78-86] подає класифікацію видів туризму, де до основних ознак відносить: мету, часові і територіальні характеристики, індивідуальні запити та фінансові можливості клієнтів.

М.М. Мальська, В.В. Худо і В.І. Цибух [4, с. 28 – 40] зазначають, що досі немає загальноприйнятої класифікації туризму у зв'язку із неможливістю виокремлення чистих форм і видів туризму. Класифікаційними ознаками, на думку науковців, служать: напрямок здійснення туристичної подорожі, характер організації, кількість учасників, термін, тривалість і мета подорожей, територіальна ознака та інтенсивність.

І.Л. Беліков [1, с. 34 – 42] у основу класифікації форм сучасного туризму вкладає такі критерії: мета подорожі, напрям потоків туристів, спосіб пересування, засоби розміщення, ступінь організованості і склад груп.

Т.Т. Христов [5, с. 14-16] у релігійному туризмі виділяє форми на основі таких критеріїв: особливості організації, кількість учасників подорожі, тривалість, вік і транспортні засоби; розрізняє типи (аналогічно до ЮНВТО) і категорії туризму (національний, у межах країни, міжнародний).

На основі вивчення поданих вище основних ознак класифікацій форм туризму, нами визначено критерії, властиві для релігійного туризму.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Стаття, що пропонується до розгляду, присвячена теоретичним аспектам релігійного туризму, а саме визначенні та обґрунтуванні критеріїв, на основі яких базується виділення форм і категорій у релігійному туризмі.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є визначення критеріїв, форм і категорій релігійного туризму. Для вирішення поставленої мети виконано такі завдання: проведено аналіз існуючих публікацій з означеної тематики; визначено критерії релігійного туризму; подано форми і категорії релігійного туризму; запропоновано структурно-логічну модель класифікації релігійного туризму.

Виклад основного матеріалу. Як показує аналіз вітчизняних і зарубіжних літературних джерел, для визначення форм туризму застосовують найрізноманітніші терміни, серед яких зустрічаємо види, типи, категорії. На нашу думку, для релігійного туризму класифікаційними ознаками повинні бути критерії, на основі яких можливе функціонування туристичної діяльності. Власне тому, для цілей релігійного туризму було визначено ряд критеріїв, які знайшли своє місце у структурно-логічній схемі, що пропонується до розгляду (Рис. 1).

Обрані критерії функціонування релігійного туризму згруповано у 12 блоках: "Наявність і тривалість вільного часу", "Рівень духовного розвитку", "Фінансові можливості", "Напрямок (спрямованість) туристичних потоків", "Стан здоров'я", "Часові характеристики", "Територіальне охоплення", "Ступінь організованості", "Форма участі (кількість учасників)", "Демографічний і соціальний склад учасників подорожі", "Засіб

пересування", "Тип маршруту". Подаємо короткий коментар до кожного з них.

На формування спрямованості туристичних потоків як у межах окремої країни, так і поза її межами мають насамперед такі критерії: наявність і тривалість вільного часу, рівень духовного розвитку та фінансові можливості.

Наявність і тривалість вільного часу. Першою і необхідною умовою здійснення рекреаційно-туристичної діяльності є наявність у рекреантів/туристів вільного часу, який вони використовують відповідно до своїх потреб. Для тих людей, котрі обирають напрям відпочинку у ракурсі релігійного туризму, домінуючими потребами є духовні та культурно-пізнавальні. Духовні потреби виражаються у необхідності візиту до сакральних об'єктів з метою отримання певної божої благодаті, з метою ознайомлення із культурно-мистецькими та сакральними цінностями.

Вільний час асоціюється із вихідними та щорічними відпустками, що припадають, як правило, на теплий період року. Вільний час пов'язаний із життєвим ритмом і характеризується різною тривалістю протягом різного періоду життя людини. Розподіл і характер використання вільного часу мають свою регіональну специфіку і залежать від рівня доходів, сфери діяльності, національного менталітету, релігійного виховання та інше.

Рівень духовного розвитку. Приємно радує сучасний стан політики держави у напрямку релігії. Завдяки демократизації суспільства і свободи слова, починаючи з останнього десятиріччя минулого століття, відкриваються для відвідувачів храми, організовуються паломницькі поїздки; спостерігається тенденція зростання кількості зацікавлених осіб сакральними об'єктами, що є свідченням підвищення рівня духовності та утвердження у свідомості людей християнського способу життя.

Фінансові можливості. На жаль, якими би значущими не були бажання чи потреби людей здійснення мандрівок, визначальними є фінансові можливості. Тому завдання організаторів сакрально-туристичної діяльності полягає в тому, щоб розробити такі цінові пропозиції, розраховані на різні соціальні групи людей.

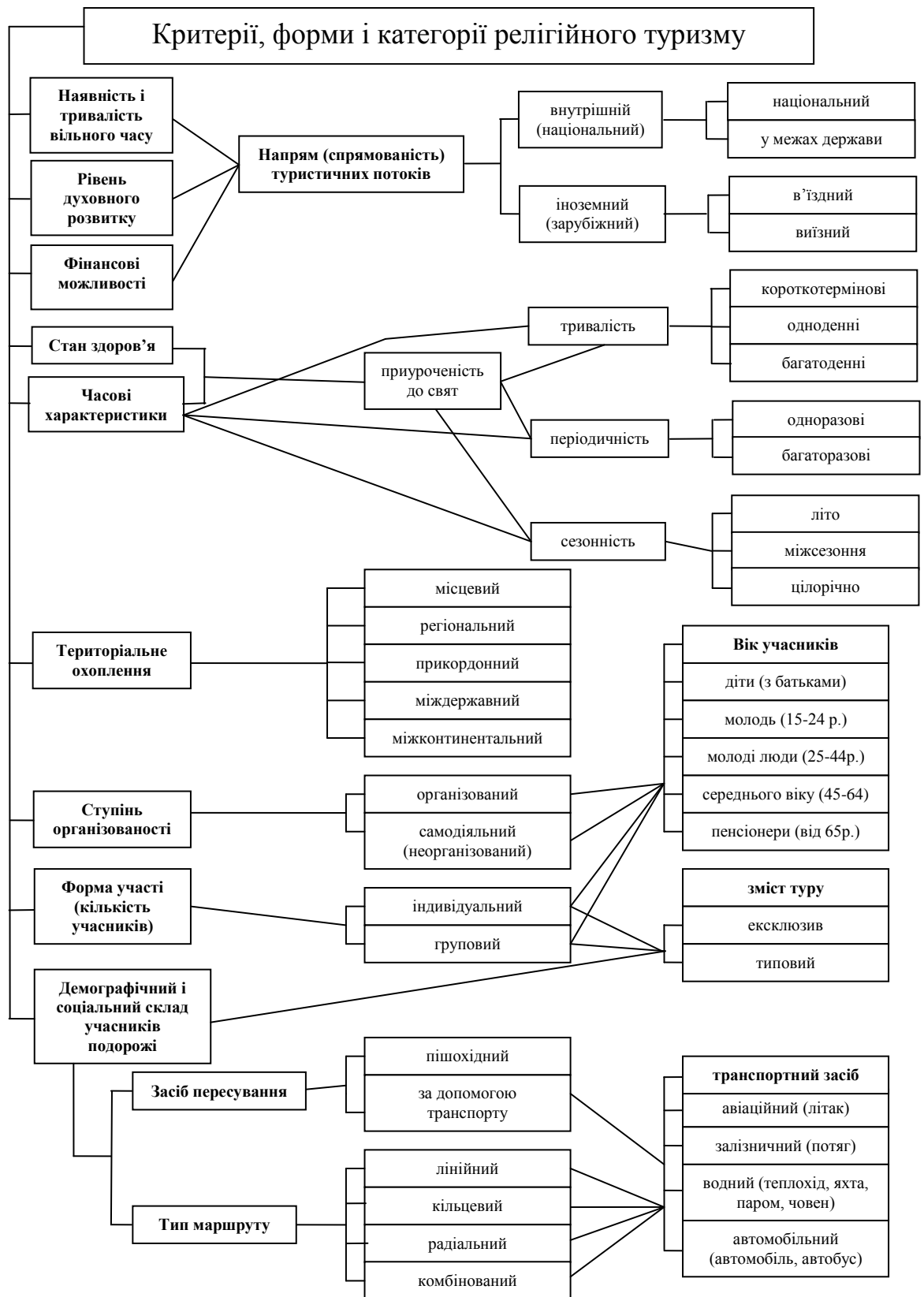

Рис.1 Класифікація релігійного туризму

Отже, на підставі означених вище критеріїв розрізняємо внутрішній (або національний) та іноземний (чи зарубіжний). Внутрішній пов'язаний із

відвіданням сакральних об'єктів на території держави, тобто у межах окремих регіонів чи адміністративно-територіальних областей. Найбільш сформованими на сьогодні є візити до таких сакральних центрів: Києво-Печерської лаври, Софії Київської та інші. Іноземний (зарубіжний) туризм має за мету поклоніння сакральним святиням на теренах Єрусалиму, Ватикану, Туреччини, Італії, Франції тощо.

Стан здоров'я виступає з одного боку як критерій можливостей здійснення туристичних подорожей, а з іншого боку є мотиваційним на рівні потреби (власне у цьому полягає одна із особливостей релігійного туризму). Разом із критерієм часові характеристики вони визначають тривалість і періодичність подорожі.

Часові характеристики для багатьох видів туризму є одним із обмежувальних критеріїв. У релігійному туризмі, на відміну від інших видів, сезонність не має такого значення. Простежується відвідуваність сакральних об'єктів протягом року, оскільки вони не мають залежності ні від погоднокліматичних умов, ні від політичних настроїв. У разі, якщо відвідання сакральних об'єктів є частиною програми, то тоді має прояв загальна тенденція: для літа спостерігається найбільша частка реалізованих турів; для міжсезоння – найменша. На нашу думку, у релігійному туризмі більше значення має приуроченість до храмових свят, оскільки туристи можуть взяти участь у святкуванні та ознайомитися із особливостями культури того чи іншого регіону. Така особливість зумовлює періодичність (одноразові та багаторазові), а також може впливати на тривалість подорожі (короткотермінові, одноденні і багатоденні).

Територіальне охоплення. На відміну від В.Ф. Кифяка [2, с. 78-86], який виділяє за територіальними ознаками приміський, внутрішньорегіональний, внутрішньодержавний і міжнародний, ми розглядаємо місцевий, регіональний, прикордонний, міждержавний і міжконтинентальний. Прикордонний аспект має важливе значення для релігійного туризму. Наприклад, Кальварія Пацлавська, розташована на віддалі 34 км від Перемишля, – сакральний центр, який відвідують тисячі прочан, у тому числі і українці. Однак із введенням нових процедур перетину українсько-польського кордону, зменшилася кількість відвідувачів. Іншою могла би бути ситуація у плані релігійного туризму на території Лаврівського та Добромильського монастирів чину Святого Василя Великого у разі спрощеного перетину кордону.

Ступінь організованості. Як правило, туризм буває організованим і самодіяльним. У релігійному туризмі важливо, щоб туристів під час подорожі супроводжувала людина, котра має навички менеджера і орієнтується у релігійних питаннях з метою надання цікавої інформації про життя святих чи інші події Церкви. Учасниками як організованої, так і неорганізованої форми релігійного туризму можуть бути люди різного віку. Не обов'язково, але бажано, щоб склад групи був одновіковим.

Відповідно до *форми участі* (чи кількості учасників) розрізняємо індивідуальну і групові форми. Від мотивації групи залежить програма туру.

Засіб пересування може бути пішохідним або за допомогою транспорту. Для паломників властивим є відвідання святинь пішою дорогою. Туристи більш вибагливі, користуються благами цивілізації і тому, залежно від віддаленості сакральних об'єктів, вибирають вид транспорту і відповідно транспортний засіб. Найбільш поширеним є автомобільний, за допомогою якого можна реалізувати будь-який тип маршруту.

Тип маршруту. Відповідно до класифікації маршрутів розрізняємо лінійний, кільцевий, радіальний або комбінований.

Зміст релігійного туру і тип маршруту залежить від *ступеня організованості, демографічного і соціального складу учасників подорожі та їх кількості*.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На підставі викладеного матеріалу, можна зробити наступні висновки: структурно-логічна класифікаційна схема релігійного туризму базується на визначених нами 12 критеріях; запропоновані критерії функціонування визначають форми і категорії релігійного туризму.

Подальші дослідження означеної проблематики є перспективними у напрямку обґрунтування теоретичних засад релігійного туризму і розробки методики оцінки сакральних ресурсів.

- 1.Беликов И.Л. Организация туризма: Конспект лекций / И. Л. Беликов. – Донецк: ДИТБ, 2000. – 152 с.
2. Кифяк В.Ф. Организация туристической деятельности в Украине / Кифяк В.Ф. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.
3. Концепции, определения и классификации для статистики туризма. Техническое пособие №1. – Мадрид, ВТО, 1995. – 126 с.
4. Мальська М. П. Основи туристичного бізнесу : Навч. посібн. / Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
5. Христов Т. Т. Религиозный туризм : Учебное пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Христов Т. Т. – М. : Академия, 2005. – 288 с.